

nen »Till den hädangångna» – till skaldens aflidna maka. Vi skulle anse det nära nog för en profanation att här aftrycka denna tillegnan, lösryckt från sjelfva dikten. Och äfven i öfrigt är det svårt, att välja något profstycke. Må läsaren sjelf söka sådane. Vi lägga honom blott på sinnet, att äfven de skönaste ställena fordra att läsas två gånger.

Med en sorgsen hänblick till sin ensamhet, efter de stora skaldevännernas bortgång, yttrar Atterbom sin tvekan, huruvida hans dikt ännu skall mottagas och förstås af det nu lefvande släktet. Må du hvila i frid, ädla, högt begåfvade Ande! Din rika dikt skall värderas desto högre, ju fattigare nutidens Svenska sång är; och för de högre stämda själar, Skaldekonstens sanna vänner, skall dess skönhet oförgångligt lefva – med Ditt namn och Din ära.

J. V. S.

29 YTTERLIGARE OM VEXELBRUK I FINLAND.

Litteraturblad n:o 9, september 1855

20 Insändaren i Helsingfors och Åbo Tidningar med signaturen -* har blifvit en ifrig publicist – något hvaröfver man endast kan glädja sig, i den mon denne insändare under behörig upptuktelse lär sig att skriva anständigt och röja någon sans och förnuft i sina åsigtter. I senare hänseendet har han gjort betydliga framsteg från den famösa sparbanksartikeln; men personligheterna och glåporden hänga ännu vid hans skrifsätt.

Hans senaste produkt läses i Åbo Tidningar N:o 70–72 och är hufvudsakligen rigtad mot artikeln i detta blads April-häfte: »Om sättet för vaxelbrukets allmänna införande i Finland». Insändaren 30 åberopar och anför utdrag ur ett honom tillhandakommet rätt väl skrivet brev i ämnet. Insändaren saknar icke förmåga att inse, att detta bref är hållet i »den hofsama ton, som anstår den verkligt bildade och den, som talar af verklig värma för saken». Så mycket besynnerligare är det då, att han sjelf i hela den långa inledningen till detta bref framställer ett profstycke på motsatsen af ett sådant skrifsätt.

Hvad brefskrifvarens anföranden beträffar, instämmer han i hufvudsak med Hr Cargers i detta blad framställda åsigtter, endast att han varnar mot alltför sangviniska förhoppningar på metodens ofelbarhet.

Brefskrifvaren erkänner det vara rikgtigt, att förbättra jordbruket i 40 landet genom successivt upptagande af odlingsmarker och ängsmark samt genom den gamla åkerns nedläggande till hövext. Han anför intet specielt mot den af Hr Carger föreslagna cirkulation. Han endast erinrar, att odlingsmark kan saknas, att den kan förekomma af serdeles dålig och vattensjuk beskaffenhet, hvarigenom nyodlingens fortgång fördröjes och kostnaderna ökas, att serdeles våta eller torra år kunna åstadkomma missvext, lättare på nyodling än på gammal åker, och jordbrukaren sålunda, då all dem gamla åkern hunnit besås med fodervexter, kan råka i förlägenhet och nöd. Han frågar, hvar arbetskostnaden till nyodlingen skall tagas, och hvar medel för det fall, att 50 missvext uppstår?

Af dessa inkast har endast erinran, att missvext lättare träffar nyodling än gammal åker, något att betyda med afseende på vår artikel. Ty häri löper jordbrukaren vid öfvergången till cirkulationsbruk verkligen en ökad risk. Men denna risk träffar alla möjliga öfvergångsmetoder, icke blott Hr Cargers förslag. Den är oundviklig

och för den finnes ingen annan hjälp än tillit till Guds försyn och till goda menniskor, hvilka kunna försträcka den lidande jordbrukaren medel att komma öfver ett missvextår. Vi kunna icke tro, att en bonde, som i fem à sex års tid gjort årliga nyodlingar och odlat fodervexter, om han träffats af missvext, skulle sakna nödig kredit för ett års spanmålsbehof.

Odlingskostnaderna äro i Hr Carger's förslag beräknade. Nyodlingen beräknas nemligen de första åren motsvara det arbete, som genom den gamla åkerns nedläggande till hövext inbesparas. Längre fram betalas den genom den ökade afkastningen. Är denna beräkning origtig, bör sådant bevisas. 10

Men om odlingsjord icke finnes? – Det är, som skulle brefskrifvaren verkligen anse oss hafva yrkat, att nyodlingar böra ske, om än hela jorden skulle saknas i universum, eller om den skulle bestå af idel vatten. Nästan sak samma är med invändningen, att odlingsjorden kan vara kärrjord eller står i sammanhang med kärr o. s. v. Lika gerna hade brefskrifvaren kunnat anföra det fall, att jorden måste köpas och släpas upp på bergen, emedan hemmanet utom sin åker och äng icke har annan mark än hårda graniten. Hvar och när hafva vi påstått, att förslaget vore tillämpligt under alla förhållanden? Vi hafva visserligen förordat det såsom enkelt, billigt och säkert, men naturligtvis endast under gifna förhållanden. Uppgår någonstädes kostnaden för nyodlingen högre, än till det belopp i förslaget beräknas, är detsamma der naturligtvis icke användbart. 20

Än likgiltigare för förslaget som sådant är Brefskrifvarens resonsemang om bristande kommunikationer, jordbrukets beroende af merkantila förhållande, svårigheten att afsätta ladugårdens produkter o. s. v. I förslaget beräknas endast två Rubel för hvarje L⁶ smör och en kopek för hvarje kanna surmjölk. Detta pris kan öfverallt och alltid i detta land erhållas, och antagas kan med full säkerhet, att det numera aldrig skall falla lägre, äfven om tunnan råg skulle gå under det beräknade priset fyra Rubel Silfver. 30

Hvad än Brefskrifvaren alltså om sina anföranden må tro, »mycken motsägelse» mot Hr Cargers förslag innehålla de icke. Att den föreslagna cirkulationen bort kallas koppelbruk, icke vaxbruk, deri har dock Brefskrifvaren mycket rätt. Äfvenså medgifva vi gerna, att slängen till Hushållningssällskapet för uppställandet af dess prisfråga och för dess underlåtenhet att meddela allmänheten något förslag till införande af vaxbruk (eller koppelbruk) gerna kunnat vara borta – eller hellre i mildare ordalag uttryckas. Ty vi kunna icke frångå pretentionen, att Sällskapet bort kunna framställa ett förslag till cirkulationsbruk med odling af fodervexter, tillämpligt för detta lands förhållanden, sedan i Sverige öfvergång till detta brukningssätt så talrikt skett, och äfven eget land har många exempel derpå att uppvisa. Upprigtigt taladt, hade sagde vårt tadel, likasom hela förslaget, varit i säck förrän det kom i påse. 40

Slutligen har Brefskrifvaren fäst sin tadlande uppmärksamhet vid vårt förslag, att vid något landtbruksinstitut uppfostrade elever hufvudsakligen skulle läras användandet af ett bestämdt slags cirkulationsbruk, för att sprida kunskapen derom och medverka till införandet deraf. Han menar, att samma brukningssätt icke passar på alla ställen »och till och med inom ganska inskränkta lokalförhållanden påfordrar medifikationer». Läsaren vet, att vi yrkat, det eleverna borde lära sig den ifrågavarande metoden »grundligt, i alla detaljer, tillämpad på olika förhållanden, såsom olika jordmon, olika vidd af färdig åker, 50

olika proportion mellan åker och äng, olika tillgång till odlingsmark m. m.» Utan afseende på vårt »m. m.», hvilket inrymmer bra stora fordringar på kunskap, vore det intressant att höra, hvilka anledningar till modifikationer utom de anförda, Brefskrifvaren vill uppräknas. Vi kunde visst hafva tillagt: gödseltillgång, närhet till stad, lättare eller svårare kommunikationer, större eller mindre kapitaltillgångar o. s. v. o. s. v. Men vi anse icke, att förslaget derigenom blifvit mera antagligt. Då det medges, att fodervexters kultur i åkern, sädeskultur på nyodling och äng är det problem, som skall lösas, så förmå vi sannerligen icke
 10 inse, att icke unga män skulle kunna uppfostras till insigt och förmåga att åstadkomma detta – om icke i möjligaste bästa form, så likväl på sådant sätt, att landets jordbruk derigenom förkofras. Vi förordade också mönsterfarmer i skilda landsändar – naturligtvis inrättade efter »olika förhållanden», der sådane förekomma. För Brefskrifvaren duger nu intet mindre än »skickliga agronomer», d. v. s. vetenskapligt bildade lärare i landtbruket. Förrän egendomsinnehafvarena, bönderna, hinna denna bildning eller ledas af män med sådan bildning, kan och bör i hans tanke på deras hemman intet cirkulationsbruk införas? Han ger härvid till beslut ett hugg åt »lösliga receptmässiga journalartiklar».
 20 Monne det är alltför vågadt, att gifva flertalet af Brefskrifvarens anförda oppositioner »löslighetens» namn, och att anse hans uppställda fordringar på agronomer, för hvarje bondes åker, på nya kommunikationer och handelskonjunkturer m. m., förrän han tillåter någon reform i landets jordbruk – att anse detta för en lättköpt vishet, löjlig att föra till torgs, der det är fråga om den enklaste odling af fodervexter och om en ökad årlig produktion af ett par hundra lispund smör.

Vi lemna nu Brefskrifvaren, för att öfvergå till »resultaterna af» den hedervärda Insändarens »åsigter», som han kallar det.

Han, Insändaren, är vida radikalare än hans värda korrespondent.
 30 Resultatet af hans åsigter är, att intet vixelbruk för landet behöfves – ja att det allmännare infördt skulle skada!! »Genom för tidiga åkerbruksmethoders införande och genom förespeglandet af dessa, såsom de egentligen hufvudsakliga och vinstgifvande, förbises det större och viktigare syftet, att komma till en större och allmännare förmåga för landet att producera». Man smått häpnar öfver denna öfverlägsna vishet. En förbättrad metod skulle således icke öka landets förmåga att producera? Medger Ins. det, så anser han dock verkan af vixelbrukets införande för en småsak. Det »är endast ett partielt intresse» och »uti en ganska ringa del af landet användbart». Det enda och stora, som bör
 40 göras, är att odla landets vidsträckta »kärr och kärrmarker, vattendränkta ängar, betesmarker af stort omfång». Härtill förslå ej landets arbetskrafter; »tagas dessa i anspråk för ett förbättradt åkerbruk, så återstår intet för den vida större oodlade markens upphjelpande och förädling, utan denna förfaller än mer i sitt vilda skick». Partiela bemödanden betyda för ändamålet föga. »Enligt vår insigt är den enskilda verksamheten högst inskränkt, så länge ej de inre vattensystemerna genom kanaler förbindas med hvarandra och hafvet; de vattendränkta markerna genom denna vattnets sänkning göras odlingsbara och möjligheten sålunda förberedes, att, genom jernvägsförbindelser å de kortare afstånden, förbereda möjligheten af våra tunga
 50 produkters säljbarhet». — —

Detta är nu den riktiga ordningen. Först kanaler och jernvägar, sedan vildmarkernas uppodling, så ett förbättradt jordbruk. Förbättrade metoder få icke införas under väntan på kanalerna och jernvägarne, de få icke ens användas på den derefter följande uppodlingen,

utan denna skall begagnas för det »än allmännast följda, två- och treskiftes bruket». Vexelbruk lär icke blifva tillåtet, förrän den sista odlingsbara fläck i landet är upptagen.

Påstår man, att ett förbättradt jordbruk skall gifva landet krafter att anlägga kanaler och jernvägar, att det skall gifva produkter, som genom dessa kommunikationsmedel försändas, så att de icke blott tjena till transportvägar för det importerade mjölet, att det endast derigenom är ett förbättradt jordbruk, att det med mindre arbetsstyrka ger en högre afkastning, att således just den förbättrade metoden för den odlade jord, som finnes, kan bereda krafter för nya odlingar, att särskildt öfvergången till odling af fodervexter sällan kan ske utan nyodlingar, och alltså den förbättrade metoden äfven medför landets större uppodling – så talar man om saker, hvilka för vår Insändare äro en galimatias.

Alla de insigtsfullare jordbrukare, hvilkas åsigter vi haft tillfälle lära känna, äro eljest af samma mening som Ins:s korrespondent, att nemligen jordbruket i en stor del af landet är för extensivt, nästan öfverallt skötes med för liten arbetsstyrka, för liten gödseltillgång o. s. v. Stora åkerfält och delvis äfven vidlygtiga ängar, som mot mycket arbete gifva klena skördar, på andra orter äfven ringa tillgång till äng, i hvardera fallet magra åkrar – sådant är förhållandet. – Odling af fodervexter är derföre öfverallt ett behof. Frågan är endast om sättet att åstadkomma den, emedan denna odling redan förutsätter ökad gödseltillgång. Frågans stora vikt föranledde oss att i detta blad införa ett förslag af annan man, hvari vi icke hade annan del än att verkställa uträkningar, till hvilka vi erhållit schemat och nedskrifva förslagens upphofsmans muntliga förklaringar. Läsaren vet, att vi icke förordade förslaget såsom det enda eller det bästa. Icke heller hafva vi någonstades sagt, att det ens vore tillämpligt för alla landsändar. Det är dock från denna sida detsamma (eller rättare blott redaktionen) angripes såväl af Insändaren som af hans korrespondent, hvilken senare likväl tillerkänner förslaget något värde i sig sjelf. Att Ins. icke alls ingår i granskning deraf, är sjelffallet. Han uppställer deremot sina egna förslager, på hvilka vi bekänna, att vi repeterad genomläsning oaktadt icke blifvit dess klokare. Också hafva vi aldrig gjort anspråk på någon domsrätt i detta fall. Endast det kunna vi inse, att ett förslag, ännadt att tjena allmogen till ledning, bör vara enkelt och billigt, och att det enklaste och billigaste är det bästa, förutsatt att det äfven säkert förer till målet, ökad fordertillgång och häraf följande bättre vext på åkern. Kunna äfven de herrligaste metoder uppgifvas, vida säkrare och mera fruktbringande, äro de gagnlösa för allmogen, om de förutsätta insigter och tillgångar utöfver dess förmåga. Det var ur denna synpunkt, vi förordade Hr Cargers förslag. Och då härtills intet annat, än Korrespondentens, alla möjliga sådane förslag träffande anmärkning om gammal åkers företräde framför nyodlingar, blifvit mot förslaget anfördt, vidhålla vi tillsvidare vår åsigt och vårt förord. Vår goda rätt dertill hafva vi efter förmåga bevisat.

Vi förutsågo nogsammt, att man mot förslaget skulle framställa vida fullkomligare metoder, som blott hafva det felet att under gifna förhållanden vara outförbara, oberäknadt de icke framställda förträffliga metoderna, som endast skulle åberopas, att man skulle förebära folkbristen, i den förutsättning, att hela landet med ens kommer att öfvergå till vexelbruk, och utan tanke derpå, att den förbättrade metodens rätta profvosten är, att med mindre arbetsstyrka åstadkomma mera. Derföre bemötte vi på förhand dessa inkast. Men vi tänkte

sannerligen icke på, att kanaler och jernvägar och förändrade handelskonjunkturer och alla vildmarkers i landet uppodling skulle framställas såsom nödvändiga vilkor för äfven det minsta försök till förbättrande af jordbrukets närvarande skick. Icke derföre, att vi någonsin förbisett den stora nyttan af allt detta, utan emedan vi äro öfvertygade, att de största anstängningar icke förmå inom ett århundrade göra odlingen af fodervexter allmän i Finland. Än mindre kunde vi förutse, att Insändaren, ehuru han sjelf beklagar Sparbankernas förderfliga inflytande på den tjenande klassen, som i hans tanke aldrig borde ega någon annan tillflykt på jorden än sina herrars nåd och barmhertighet, skulle påfinna en korrespondent, hvilken önskar sig ännu litet strängare förordningar angående laga försvar, emedan han eljest ser sig ur stånd att få ladugårdspigor, och detta uppenbarligen blir ett radikalt hinder mot införandet af ett förbättradt jordbruk. – Dessa de värda vännernas sympatier hafva sin allvarsama, förskräckande sida; men tiderna äro lyckligtvis sådane, att man tryggt kan anse dem förtjena endast åtlöje.

Insändaren ger sig fortfarande skenet af, att hafva uppträdt som Hushållningssällskapets försvarare. Vi hafva erkänt det orätta i yttrandet i detta blad N:o 4 om Sällskapets prisfråga. Men vi upprepa, att vår artikel i N:o 1 »Om Hushållningssällskap i Finland» intet förklenande för Sällskapet eller dess ledare innehåller, såsom icke heller Insändaren förmått ur densamma anföra något enda tadelvärdt uttryck. Så godt vi kunde, bevisade vi, att Sällskapets verksamhet *för jordbruket* varit mindre, än den bort vara; men vi tillskerfvo detta endast och allenast af Sällskapets inverkan oberoende förhållanden, förnämligast den omständighet, att Sällskapet är det enda i landet. Uttryckligen reserverade vi oss mot den tydning, att vi skulle afsett något tadel mot de ledande i Sällskapet. Våra ord lyda: »Slutligen bedja vi läsaren icke förhastadt anse det ofvan sagda som en tadlande kritik öfver Sällskapets eller, hvad som kan vara det samma, Sällskapets Utskotts verksamhet;» och vi öfvergingo härefter till anförande af sagde, Sällskapets verksamhet förlamande förhållande. Vårt syfte var, som läsaren erinrar sig, att bevisa behovet af flera Hushållningssällskap i landet, icke att klandra det existerande Hushållningssällskapet. Det är således fullkomligt opåkalladt Insändaren gör sig till en martyr för Hushållningssällskapet. Han borde, ifall han haft sitt finger med i Sällskapets tillgöranden, hellre hålla oss räkning för, att vi icke anført ett ord om Sällskapets senaste Sekreterare, och om försvararena af hans balans – hvilka i sanning icke i lika grad varit det allmänna bästas gynnare och försvarare. Han antyder väl, att det vore ett brott, att i tryck yttra de minsta önskingar angående Hushållningssällskapets verksamhet; men han menar så säkert icke, hvad som trycktes i Åbo och i Åbo Tidningar, hemmet för »tankens och ordets frihet», såsom han behagat försäkra.

Slutligen kunna vi icke underlåta, att i hufvudsak yttra den öfvertygelse, att huru än Insändaren och konsorten må spjerna deremot, flera Hushållningssällskap i landet skola uppstå. Vi tvifla också icke, att de skola finna mera ädelt sinnade och ädelt handlande vänner, än den, som upphäfvit sig till ombudsman för Hushållningssällskapet i Åbo.

För Insändarens fortfarande personliga tillmälen mot undertecknad har jag intet svar. Hans försäkran, att han icke vill åt mig som enskild person, är en oförskämndhet, tillagd alla de öfriga. När man såsom han enständigt angriper nästans moralitet utan all bevisning, är man en simpel belackare; och när man, såsom han, blott betygar sin glädje

öfver att dervid hafva sagt osanningar, är föraktets tystnad det enda tillbörliga svar. Endast då han äfven utbrister i förolämpningar mot de personer, med hvilka jag umgås, må det vara mig tillåtet åberopa, att mina närmaste vänner varit och äro de män, hvilka Finska folket, så länge dess namn består, skall räkna bland sina förnämsta; deras vänskap är min ära och mitt lifs största lycka, vid hvilken jag lätt gömmer en usel paskillants smädelser.

J. V. S.

10

30 TILL HR. C. G. v. ESSEN.

Litteraturblad n:o 9, september 1855

Det gör oss ondt, att i H:fors Tidningar finna Herr v. Essens namn träda i ansvar för de anonyma tillmälen, samma blad haft att framföra med anledning av vår artikel om Hr Stenbäcks disputation och den religiösa undervisningen. Vårt svar till Hr E:s ytterligare anföranden skall blifva ganska kort.

Hr E:s bemödande att urskulda och förklara sitt anfall vittnar om hans berömliga håg, att förmildra det. Vi måste dock i detta bemödande anmärka den hufvudsakliga brist, att han icke med ett ord förklarar, hvarföre han satt i fråga vår *vilja* att förstå och rätt återgifva Hr Stenbäcks påståenden, d. ä. hvarföre han sökt på Red. kasta en moraliskt nedsättande misstanke.

20

Hans förklaring åter, hvarföre han påstått vår missbelåtenhet med pedagogiska professionens placering i teologiska fakulteten hafva föranledt den ogillande recensionen, tillfredsställer på intet vis. Ty ingenstädes hafva vi yttrat vår åsigt om skolans förhållande till kyrkan, med intet ord hafva vi gillat yrkandet på skolans s. k. emancipation, vi hafva blott ogillat Hr Stenbäcks sätt att affärda dem, som sådant yrka, genom att förklara dem för hedningar. Hr E:s påstående i detta fall tillhör i sig sjelf kapitlet om vår dåliga vilja; och han egde dertill intet berättigande, äfven om vi skulle förklarar oss för sagde »emancipation» och tadlat professionens »placering», hvilket vi icke gjort. Ty detta har intet sammanhang med vår åsigt af Hr Stenbäcks pedagogiska läror.

30

I båda anförda frågor har Hr E. öfvergått på ett gebit, *motivernas*, hvilket han är fullkomligt oberättigad att beträda, och gjort sig fullkomligt förtjent af den tillrättavisning, han erhållit.

Oblygheten i Hr v. Essens förkättrande hafva vi icke satt i något hans bemödande att utreda, hvad biblisk kristendom är, äfven om han skulle sökt visa, att de läror om den objektiva försoningen och kärleken till nästan, hvilka i vår artikel blifvit åberopade, icke vore bibliska. Detta har han icke kunnat göra. Han fördömer deremot vårt tvifvel på Hr Stenbäcks lära om barnadopets pedagogiska inflytande. Må så vara; ehuru en så stor teolog, som Hr E., borde erinra sig, att Frälsarens bud var: »lärer och döper», icke döper och lärer, och att apostlarne följde det bibliska budet. Men äfven om Hr E. här anser sig böra uppträda som inquisitor, berättigar det honom icke, att anklaga oss för »fiendskap» mot kristendomen, aldraminst då han har framfört sig en artikel, hvars hufvudföremål är yrkandet på en bättre kristendomsundervisning, och i hvilken vi med det allvarligaste uppsåt sökte utreda den nu vanliga undervisningens brister. Vår utredning kunde vara bristfällig, våra yrkanden origtiga; men Hr E. har icke bevisat det. Och äfven om han sådant förmått, gäfve honom hans högre insigt

40

50